

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ**

**КУЛЬТУРНІ ТА МИСТЕЦЬКІ СТУДІЇ ХХІ СТОЛІТТЯ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНЕ ПАРТНЕРСТВО**

**Матеріали III Всеукраїнської
науково-практичної конференції**

10 листопада 2022 року

Київ – 2022

Культурні та мистецькі студії XXI століття: науково-практичне партнерство : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. / М-во культ. України та інформ. політики ; Нац. акад. кер. кадрів культ. і мистец. (Київ, 10 листопада 2022 р.). Київ : НАКККіМ, 2022. 283 с.

Збірник матеріалів присвячено актуальним питанням теорії та історії культури в умовах сьогодення, а також – історії, сучасності й перспективам розвитку інформаційної діяльності в державі, документознавства та бібліотекознавства. Висвітлено вітчизняний і зарубіжний досвід у розвитку культурних і креативних індустрій. Крім того, відображено теоретичні й практичні аспекти таких напрямів, як сценічне, аудіовізуальне, музичне та хореографічне мистецтво. Розглянуто теоретичні питання сучасного мистецтвознавства в контексті наукової атрибуції культурних цінностей, їх експертизи, збереження та популяризації культурних надбань України. Здійснено огляд дизайну та реклами як актуальних синтезованих напрямів мистецтва. Порушено актуальні питання збереження української культури в умовах російської збройної агресії.

Рекомендовано науковим співробітникам, працівникам бібліотек, викладачам і студентам закладів вищої освіти та широкому колу читачів.

Редакційна колегія

Копієвська О. Р., в. о. ректора Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, доктор культурології, професор, заслужений працівник освіти України, голова науково-методичної комісії з розробки стандартів вищої освіти, галузі знань 02 «Культура і мистецтво», сектору вищої освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України, член науково-методичної підкомісії з розробки стандартів вищої освіти спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», сектору вищої освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України, експертка Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (голова редколегії)

Степаненко Л. М., перший проректор з науково-педагогічної роботи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, доктор педагогічних наук, доцент

Денисюк Ж. З., в. о. проректора з наукової роботи та міжнародних зв'язків Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, доктор культурології

Бугайова О. І., начальниця відділу наукової та редакційно-видавничої діяльності Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, кандидат філологічних наук

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
(протокол № 4 від 29.11.2022)*

**Позиція авторів може не збігатися з позицією редакційної колегії збірника.
Автори несуть повну відповідальність за викладений матеріал.**

ПОСТАНОВКА «ПРОДАНОЇ НАРЕЧЕНОЇ» БЕДРЖІХА СМЕТАНИ НА СЦЕНІ КИЇВСЬКОЇ ОПЕРИ В 1937 РОЦІ

У середині 1930-х років, після перенесення столиці підрадянської України з Харкова до Києва, місцева опера отримала статус столичної і невдовзі перетворилася на осередок цілої плеяди талановитих митців. Зокрема, це неперевершені співаки Михайло Донець, Марія Литвиненко-Вольгемут, Іван Паторжинський, Зоя Гайдай, Оксана Петрусенко та ін. Безумовно, в театрі завжди було актуальним питання планування постановок оперних спектаклів, в яких могли бути задіяні музиканти. Однак у тогочасних умовах заполітизованості всіх сфер життєдіяльності суспільства, спостереження за функціонуванням державних театрів, боротьби з так званим формалізмом у музиці тощо [4, 76–77] підбір оперного репертуару також здійснювався з міркувань політичної доцільності. Опера «Продана наречена» авторства чеського композитора епохи романтизму Бедржіха Сметани з її комічно-побутовим сюжетом та життєрадісною музикою не мала ніякого політичного підтексту і здатна була хіба що додати крихту оптимізму в тогочасні гнітючі реалії. Це була чеська оперна класика. Один із рецензентів після прем'єри спектаклю назвав його «продовженням курсу на народність, який характеризує діяльність <...> столичної опери за останні два роки» [1, 28].

Постановку опери «Продана наречена» було доручено досвідченим митцям: режисеру Володимирі Манзію, диригенту Володимирі Йоришу, художнику Олександру Хвостенко-Хвостову. Для більш ґрунтовного опрацювання музичного матеріалу постановники їздили у творче відрядження до Чехії, де вивчали життя селян, фольклор і звідки потім привезли світлини, ноти та грамофонні платівки з записом опери чеськими музикантами [1, 3; 1, 25]. Спектакль мали ставити в українському перекладі авторства Івана Микитенка і Бориса Петрушевського, які після прем'єри стали жертвами репресій моторошного 1937 року [5, 12–14]. Головні ролі готували Зоя Гайдай (Маженка), Іван Шведов (Єник), Іван Паторжинський (Кецал) та ін. [1, 2]. У листі до матері, Зоя Гайдай розповідала про серйозну щоденну підготовку до прем'єри, яку мали відвідати чеські гості [2, 143].

І от 7 січня 1937 року з аншлагом відбулася довгождана прем'єра «Проданої нареченої». У залі були присутні чеські гості на чолі з істориком, музикознавцем, громадсько-політичним діячем, професором Зденеком Неєдли. На їхню честь оркестр виконав гімн Чехословаччини та «Інтернаціонал». В урядовій ложі перебували партійні функціонери. Спектакль транслювався в Чехословаччині [1, 20; 1, 31]. Він мав шалений успіх і отримав велику кількість схвальних відгуків, які було надруковано в періодиці. Зокрема, німецький диригент Герман Адлер, який того часу працював в Україні, у своїй рецензії, що потрапила на шпальти «Вістей», назвав постановку «Яскравим видатним спектаклем» [1, 17]. Музикант високо оцінив роботу постановників і виконавців головних ролей – Зої Гайдай та Івана Паторжинського. На його думку, «вони настільки майстерно, невимушено і правдиво висловили характер персонажів, що здавалось, ніби композитор писав ці партії стосовно до індивідуальностей цих виконавців» [1, 17]. Рецензент видання «Більшовик» виокремив співачку Зою Гайдай, зазначивши, що до найбільших удач спектаклю слід віднести саме її роботу [1, 15]. Пишався новим творчим досягненням співачки і відомий український композитор, а також один із її професійних наставників Віктор Косенко: «З великою теплотою і щирістю малює артистка З. Гайдай симпатичний образ сільської дівчини. Образ, створений нею, – один із найяскравіших, виконання партії дуже культурне, на високому музичному рівні» [1, 6]. «Образ Маженки, створений артисткою, – відзначив у своєму відгуку, опублікованому у виданні «Театр», мистецтвознавець і критик Абрам Гозенпуд, – надзвичайно привабливий – він зітканий з тонкого лукавства, душевної чистоти, мужності, любові, рішучості захищати своє щастя і чарівної жіночості» [1, 106–107]. «Справжнім серцем вистави» назвав Маженку на шпальтах «Літературної газети» рецензент Глядач [1, 46]. Зоя Гайдай дуже раділа успіху. У листі до матері, з якою вона завжди ділилася своїми творчими планами, надсилала афіші та рецензії на виступи, було висловлено такі враження від роботи у спектаклі: «Чехи були захоплені, захвалили всіх і мене. Роль моя получилась добре. Костюм личить і по голосу добре. Сценічно також вийшло непогано. Весь спектакль такий свіжий, радісний, молодий, дивиться легко і приємно» [3, 5]. Чеський професор Зденек Неєдли дійсно був гарної думки про постановку, також назвавши її «Радісним спектаклем» [1, 19]. Позитивний відгук, який містив порівняльну характеристику, потрапив і до видання «Ленінградська правда». Отримавши змогу побачити постановки «Проданої нареченої» на сценах Київської опери та

Ленінградського малого оперного театру (нині – Михайлівський театр м. Санкт-Петербург), автор зробив висновок, що саме київський спектакль «дбайливо зберіг дух і стиль постановки празького національного театру, тим самим більше виявивши його етнографічну цінність» [1, 93]. Ним також було відзначено роботу всього творчого колективу, а особливо – Івана Паторжинського та Зої Гайдай [1, 93].

Отже, попри сумнозвісні події середини 1930-х років, на сцені Київської опери було здійснено постановку чеської класики – життєрадісного спектаклю «Продана наречена» Бедржіха Сметани, що на тому етапі, очевидно, не суперечило державній політиці у сфері мистецтва. Постановка отримала масу позитивних відгуків і стала вагомою подією в мистецькому житті Києва. Такий високий результат був досягнутий завдяки професійній та натхненній праці постановників. Довершив успіх спектаклю чудовий виступ артистів, зокрема виконавиці головної партії Зої Гайдай, яка вочевидь перебувала на вершині своєї оперної кар'єри. Дуже хочеться вірити, що «Продана наречена» в майбутньому повернеться на сцену Київської опери, аби радувати й надихати учасників творчого процесу та глядачів.

Література

1. Альбом газетних вирізок з рецензіями і замітками про сольні концерти та оперні спектаклі – «Продана наречена», «Тихий Дон», «Піднята цілина». 1937 р. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМ України). Ф. 147 : Гайдай Зоя Михайлівна, українська оперна співачка. Оп. 1. Од. зб. 333. 115 арк.
2. Гайдай З. М. Лист до матері від 09.12.1936. ЦДАМЛМ України. Ф. 147 : Гайдай Зоя Михайлівна, українська оперна співачка. Оп. 1. Од. зб. 54. Арк. 143.
3. Гайдай З. М. Лист до матері від 15.01.1937. ЦДАМЛМ України. Ф. 147 : Гайдай Зоя Михайлівна, українська оперна співачка. Оп. 1. Од. зб. 55. Арк. 5.
4. Коротенко Д. В. До питання про вплив тоталітарного режиму на музичну сферу (на прикладі радянської культури 30-х років ХХ ст.). *Музикознавча думка Дніпропетровщини*. Дніпро: ГРАНІ, 2017. Випуск 13. С. 70–82.
5. Стріха М. Максим Рильський та «українізація» опери. *Народна творчість та етнологія*. 2020. № 2. С. 5–20.

Попович Марія,

провідна концертмейстерка, старша викладачка кафедри академічного і естрадного вокалу та звукорежисури Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, асистент-стажист кафедри камерного співу Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського

КОНЦЕРТНО-ВИКОНАВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: НА ПРИКЛАДІ КАФЕДРИ АКАДЕМІЧНОГО І ЕСТРАДНОГО ВОКАЛУ ТА ЗВУКОРЕЖИСУРИ НАКККІМ

Одним із головних завдань творчих закладів вищої освіти (ЗВО) є фахова підготовка мистецьких кадрів та працівників культурно-мистецької галузі. Невід'ємною складовою фахової підготовки здобувачів мистецького напрямку освіти є виконавська практика та концертна діяльність. Проведення концертних заходів та залучення до них здобувачів є необхідною частиною діяльності ЗВО творчого спрямування та їх кафедр [1]. Усі отримані під час навчання компетентності, здобувачі творчих спеціальностей, зокрема, сольного співу, звукорежисури, мають застосовувати безпосередньо на практиці, на концертних майданчиках. Навчитись відчувати глядача, відпрацювати механізм подолання сценічного хвилювання та виховати естрадну витримку, артистизм, сформувати у здобувачів потреби у творчому ставленні до виконавської діяльності, вдосконалити навички артистичного самоаналізу, накопичувати концертний репертуар, успішно опанувати усі етапи підготовки до творчого заходу, навчитись взаємодіяти з іншими артистами на сцені – усе це неймовірно важливий досвід, який дає концертно-виконавська діяльність [2; 3].

Як слушно зауважує Світлана Садовенко, «виконавство для вокаліста є тим фундаментом, що найбільшою мірою сприяє прояву не тільки фахових компетентностей, а й розкриттю творчої особистості, вираженню емоційного інтелекту, психологічної культури, духовного світу індивідуальності тощо» [5, 233].

Професорсько-викладацький склад кафедри академічного і естрадного вокалу та звукорежисури Інституту сучасного мистецтва Національної академії керівних кадрів культури і